

ANDRZEJ DERDZIUK OFMCap
Katedra Teologii Moralnej Społecznej KUL
e-mail: aderdziu@kul.pl
DOI: <http://dx.do.org/10.18290/rt.2019.66.3-12>

INTEGRALNA FORMACJA DO ŻYCIA W KOŚCIELE

TERESA PASZKOWSKA, *Formacja eklezjalna – permanentny proces odnowy duchowej*, Wydawnictwo Alleluja, Kraków 2019, ss. 426.

Problematyka formacji eklezjalnej dotyczy wzrastania osób w Kościele, które na wzór Chrystusa pragną realizować swoje życie w perspektywie odwiecznej miłości Ojca rozlewanej w sercach ludzi przez Ducha Świętego. Tego typu formacja domaga się właściwych sobie metod zakorzenionych w Bożym Objawieniu i zarazem korzysta ze środków, które mają charakter nadprzyrodzony. Pozostając wysiłkiem człowieka, jest ona nade wszystko formą współpracy z łaską, w której uczestniczą inne podmioty w Kościele wspierające osobę formowaną przez wskazania, dobry przykład i modlitwę zanoszoną do Boga. Specyfiką formacji eklezjalnej jest to, że jej celem nie jest tylko przygotowanie osoby do określonych posług we wspólnocie Kościoła i świata, ale nade wszystko doprowadzenie do takiego rozwoju osoby, która przekraczając siebie, dojdzie do tego, kim powinna być według stwórczego zamysłu Boga. Dojrzałość osobowa – pojęta jako całościowy proces, a nie osiągnany stan, będący jego zwieńczeniem – wyraża się w adekwatnym reagowaniu miłością na codzienne wyzwania, które ukazują dynamiczny charakter życia ludzkiego.

Osoba ludzka, pielgrzymując w wierze, zmierza do świętości, która otwiera ją na coraz większą przejrzystość i podatność na łaskę. Po drodze napotyka przeszkody w postaci grzechu i doświadczenia własnej słabości, dlatego winna korzystać z właściwych środków – słowa Bożego, sakramentów i praktyk pobożnych. Spodziewanym efektem pracy nad sobą jest uzyskanie radosnej świadomości własnej podmiotowości, dzięki której człowiek, rozwijając się w czasie, zachowuje postawę ucznia, ufnie powierzającego się prowadzeniu przez Ducha. Ponadto owocem właściwie przeżywanej formacji, która nigdy się nie kończy, jest zdolność do tworzenia wspólnoty i gotowość do ewangelicznego radykalizmu, prowadzącego do wydania swego ciała na ofiarę żywą, świętą, Bogu przyjemną, jako wyraz rozumnej służby Bożej (por. Rz 12,1).

Książka profesor Teresy Paszkowskiej jest owocem jej długoletniej służby badacza i nauczyciela akademickiego oraz wyrazem przemyśleń przekazywanych w ramach różnych kursów formacji w instytutach życia konsekrowanego. Poznając dogłębnie realia życia według rad ewangelicznych, prof. Paszkowska patrzy krytycznie na owoce pedagogii w wielu środowiskach kościelnych i wskazuje braki zarówno

w praktyce, jak i w teorii proponowanej młodym kandydatkom i kandydatom do służby Bogu na drodze rad ewangelicznych. Wskazania pozytywne, zawarte w recenzowanym tomie, są oparte na aktualnych dokumentach Kościoła i ukazują ich ogromne bogactwo, które niestety jest często nieznanne i niedoceniane we wspólnotach formacyjnych.

Rozważania są ujęte w cztery rozdziały poprzedzone obszernym wstępem i podsumowane w szczególnego rodzaju zakończeniu, które ma charakter zestawienia wniosków i propozycji zawartych w poszczególnych rozdziałach. Pierwszy rozdział poświęcony jest doprecyzowaniu pojęć i opisywaniu specyfiki formacji chrześcijańskiej, która obejmuje komponent wymiaru ludzkiego, duchowego i kulturowego. Mniej uwagi zwrócono na wymiar pastoralny obecny w dokumentach Kościoła. Ciekawe jest ujęcie procesu włączania w życie instytutu w perspektywie formacji permanentnej, która prowadzi do przyjęcia postawy ucznia.

Rozdział drugi to prezentacja negatywnego kontekstu formacji naznaczonego grzechem, cierpieniem, acedją i niewłaściwymi sposobami radzenia sobie z trudnościami w postaci mechanizmów obronnych. Autorka, zastrzegając się, że perspektywa psychologii jest niewystarczająca w formacji eklezjalnej, korzysta jednak obficie z osiągnięć tej wiedzy o człowieku, czyniąc to jednak przez pryzmat właściwie rozumianej integralnej antropologii.

W rozdziale trzecim została podjęta kwestia praktyk usprawniających osobowość i duchowość, co może sugerować dwie różne płaszczyzny (naturalna i nadprzyrodzona) ujmowania człowieka, które w istocie spotykają się w dążeniu do integralnego powołania do świętości. Liczne, zawarte w tym rozdziale, propozycje czynią z niego poradnik życia duchowego i wskazują na znaczenie lektury słowa Bożego, czytania duchownego, korzystania z posługi spowiednika oraz ascezy i uczynków pobożności chrześcijańskiej w postaci modlitwy, jałmużny i postu.

W zakresie czwartego rozdziału weszły zagadnienia związane z kryteriami rozwoju osobowego i wskazaniemi dotyczącymi oceny zrealizowanego procesu dojrzewania do świętości. Osoba w Kościele winna zatem cechować się postawą ucznia, który w atmosferze zaufania i radości, optymistycznie i z wytrwałością zmierza do osiągnięcia uświadomionych i przyjętych celów, które są odpowiedzią na Boże wyzwania rozpoznawane w wierze. Na końcu zostało zaprezentowane zagadnienie młodości ducha, która wyraża się w gotowości do podejmowania nowych zadań, przyjęcia właściwego sposobu życia i miłowania.

Praca stanowi zbiór różnych tekstów opracowanych w różnym czasie, będących owocem rozmaitych wystąpień wobec wielu audytoriów, oraz tekstów pisanych dla odmiennych przeznaczeń. Przez to publikacja ma niejednorodny charakter i niekiedy sprawia wrażenie wielości zagadnień składających się na *silva rerum*. Autorka wprawdzie wytrwale poszukuje jednoczącego je kryterium, dogłębnie prezentując poszczególne zagadnienia formacji eklezjalnej, ale mnogość podejmowanych kwestii czyni z książki raczej leksykon duchowości, niż jednorodną publikację konsekwentnie prezentującą podjęty w tytule temat. Stanowi to też wartość książki, w której każdy może znaleźć coś dla siebie i skorzystać z różnych fragmentów publikacji, które podejmują szczegółowe kwestie.

Jednak bardziej uważny czytelnik odczyta ukrytą w tekście metodologię, rozwijaną przed laty przez ojca prof. Jozafata Nowaka, mentora i przewodnika Autorki na drogach zakorzenionej głęboko w świętości Kościoła teologii duchowości katolickiej, bliskiej egzystencjalnemu doświadczeniu człowieka. Ową metodologię można nazwać spiralną, gdy autor po wiele razy wraca do pewnych kwestii, które wydawać by się mogło, że zostały już wspomniane, ale za każdym razem wchodzi się w głąb i ujaśnia je z nowej perspektywy. W ten sposób niewprawy czytelnik faktycznie odkrywa gąszcz zagadnień, a tylko wytrwały uczeń, dający się prowadzić mistrzowi, dojdzie do głębokiego zrozumienia rzeczywistości, która jest postrzegana w pełnym bogactwie natury i łaski.

Książka Teresy Paszkowskiej jest wartościowym dziełem, krytycznie ukazującym rzeczywistość formacji eklezjalnej, która mimo słabości podmiotów i mnogości negatywnych wyzwań oraz pozornie nieprzezwycięzalnych przeszkód napotykanym w obecnej zsekularyzowanej kulturze, jest jednak fascynującym zadaniem współpracy pokornej wielkoduszności wierzącego człowieka z potężnie ubogającą łaską Boga. Niektóre fragmenty tekstu, zawierające dosadne stwierdzenia odautorskie i dobrze usytuowane teksty z dokumentów Kościoła, jawią się jako perełki wyłowione z mnogości zawartych w książce stwierdzeń i budzą zdumienie czytelnika, że czytając to, odkrywa tak wielkie skarby mądrości Kościoła, która jest w stanie doprowadzić człowieka do podejmowania drogi naśladowania Chrystusa.

Książka zawiera treści w pełni zgodne z depozytem wiary Kościoła i pomaga głębiej zrozumieć proces formacji eklezjalnej pojętej jako dorastanie do świętości. Prezentowana w recenzowanej książce propozycja nowego spojrzenia na formację do życia wartościami ewangelicznymi jest oparta na solidnym fundamencie wiedzy i osobistego doświadczenia Autorki. Zawarte w niej rozważania mogą być bardzo użyteczne dla formatorów w instytucjach życia konsekrowanego i w seminariach duchownych przygotowujących kandydatów do służby Bogu i człowiekowi.